

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 7 Sayı: 35 Volume: 7 Issue: 35

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

BÖLGESEL REKABET GÜCÜNÜN ARTTIRILMASINDA BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ ROLÜ: GEKA ÖRNEĞİ*

THE ROLE OF REGIONAL DEVELOPMENT AGENCIES IN INCREASING REGIONAL COMPETITIVENESS: GEKA EXAMPLE

Nursen VATANSEVER DEVİREN**

Onur YILDIZ***

Öz

Küreselleşmenin hızlandığı 1980'lerden sonra bölgesel rekabet gücünün artırılması, bölgesel kalkınma ajanslarının temel hedefi haline gelmiştir. Bölgesel rekabetin bölgesel kalkınma ajansları yoluyla artırılması, kalkınmaya ivme kazandırmaktadır. Bu bağlamda bölgesel kalkınma ajansları, yerel bir aktör olarak bölgenin kaynaklarını harekete geçirmekte ve böylece bölgesel rekabet gücünü arttırmaktadır.

Çalışmanın amacı, bölgesel rekabet gücünün artırılmasında bölgesel kalkınma ajanslarının rolünü incelemektir. Bu amaçla GEKA'ya yönelik PEST ve SWOT analizleri gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, ajansın bölgeye kazandırdığı dinamizm yoluyla bölgesel rekabet gücüne katkı sağladığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rekabet Gücü, Bölgesel Rekabet Gücü, Bölgesel Kalkınma Ajansları.

Abstract

In increasing regional competitiveness has become the main target of regional development agencies after 1980s when globalization is accelerate. In increasing regional competition via regional development agencies has accelerated to development. In this context regional development agencies has stimulated the source of the region and thus has increased regional competitiveness as a local actor.

The purpose of the study examines role of the regional development agencies in increasing regional competitiveness. For this purpose PEST and SWOT analysis were carry out for GEKA. In study it has been concluded that contributes to regional competitiveness through agency that fosters dynamism to the region.

Keywords: Competitiveness, Regional Competitiveness, Regional Development Agencies.

Giriş

Günümüzde artan küresel rekabetin bölgelere yansımaları, bölgesel rekabet gücü kavramını ön plana çıkarmıştır. Bölgesel rekabet gücünün son dönemde önem kazanmasının temel nedeni, bölgelerin giderek küresel ekonominin sürükleyici gücü haline gelmesidir.

* Bu çalışma, 2014 yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından kabul edilen "Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Bölgesel Rekabet Gücünün Arttırılmasında Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü: GEKA Örneği" adlı yüksek lisans tezinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

** Yrd. Doç. Dr. , Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü.

*** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi.

Rekabet gücü kavramının bölgesel boyutunun öne çıkmasında bölgelerin kendi çıkarlarını korumak ve arttırmak üzere her geçen gün daha fazla söz sahibi olmaları rol oynamaktadır. Bu süreçte bölgesel kalkınma ajansları önemli bir yerel aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk örneği 1933'de ABD'de görülen bölgesel kalkınma ajansları, İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkilerini yok etmek ve ekonomik kalkınmayı sağlamak amacıyla 1950'lerden sonra AB ülkelerinde görülmeye başlanmıştır. Türkiye'de ise 1990'larda kalkınma ajansı kurmaya yönelik girişimler gözlemlense de 2006 yılında kalkınma ajanslarının kurulması resmîyet kazanmış ve organik olarak DPT'ye bağlı bir şekilde sınırları belirlenmiştir. Türkiye 2011 seçimleri sonrasındaki yeni kabine düzeninde, bakanlar kurulunda köklü bir değişikliğe gitmiştir. Bu çerçevede, DPT yerine Kalkınma Bakanlığı kurulmuştur. Dolayısıyla kalkınma ajanslarının sorumlu olduğu üst kuruluş, Kalkınma Bakanlığı olmuştur. Hem dünyada hem de Türkiye'de kalkınma ajanslarının öncelikli hedefleri arasında, buldukları bölgeleri rekabetçi bir yapıya kavuşturmak yer almaktadır.

Çalışmada öncelikle rekabet gücünün kavramsal çerçevesine yer verilecek ve rekabet gücü literatürü incelenecektir. Daha sonra küreselleşme sonrası değişen rekabet anlayışıyla birlikte bölgesel rekabet gücünün öne çıkışından söz edilecektir. Çalışmanın devamında bölgesel rekabet gücünün artırılmasında bölgesel kalkınma ajanslarının rolü irdelenecek ve Türkiye bu açıdan değerlendirilecektir. Son olarak bölgesel rekabet gücünün artırılmasında bölgesel kalkınma ajansı olarak GEKA; PEST ve SWOT analizi çerçevesinde ele alınacaktır.

1.Rekabet Gücünün Kavramsal Çerçevesi

Rekabet gücü farklı bakış açılarıyla sıkça dile getirilen bir kavram olmuştur. Rekabet gücü kavramının tam olarak ne anlama geldiği konusunda iktisatçıların uzlaştıkları tek bir tanım olmamakla beraber çeşitli dönemlerde yapılan rekabet gücü tanımları, Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1: Rekabet Gücü Tanımları

Scoot ve Lodge	1985	Ülkelerin kaynaklarından sağladıkları kazançlar artarken uluslararası ticarete yönlendirebilecekleri ürün ve hizmetlerin üretilip, dağıtılmasıdır.
Hastasapoulos, Krugman ve Summers	1988	Yaşam standartlarında kabul edilebilir artışlar sağlanırken, ülkenin dış ticaret bilançosunu dengeye getirebilme özelliğidir.
Fagerberg	1988	Ülkenin temel ekonomik hedeflerini gerçekleştirmesi, özellikle dış ticaret bilançosunda problemler yaşamadan, gelir ve istihdam oranında büyümenin sağlanmasıdır.
Velloso	1991	Diğer dünya ülkelerinin sağlamış olduğu etkinlik standartlarının karşılanması, ülkenin uluslararası pazarlara olan katılım kapasitesinin artırılmasıdır.
OECD	1992	Ülke içinde reel gelir artışı sağlanırken yabancı ülkelerdeki müşterilerin zevk ve beklentilerine uygun ürün üretebilme özelliğidir.
AB Komisyonu	1994	Ülkelerin, işletmelerin, endüstrilerin, bölgelerin sıkı rekabet ortamında üretim faktörlerinin getirilerini arttırmaları ve yüksek işgücü oluşturabilmeleridir.

Kaynak: Çivi, 2001: 24-25

Rekabet gücü, mikro (firma ve endüstri) ve makro (ulusal ya da uluslararası) olmak üzere farklı bağlamlarda ele alınıp değerlendirilmiştir. Ayrıca Landau da, rekabet gücünü, yüksek ve kaliteli istihdam düzeyine ulaşırken gelecekteki neslin yaşam düzeyini ve ülkenin büyüme potansiyelini azaltmamak şartıyla ülkede yüksek yaşam standartlarının ve kabul edilebilir büyüme oranının elde edilmesi olarak tanımlamaktadır (Akiş, 2008: 19).

2.Rekabet Gücü Literatürünün İncelenmesi

Rekabet gücü literatürü gözden geçirildiğinde başlangıçta rekabet gücünü açıklayan klasik yaklaşımların yerini daha bütüncül bir çerçeve sunan M.E.Porter'in yaklaşımının aldığı görülmüştür. Ancak yeni bölgesel teorilerin geliştirilmesi ve söz konusu teorilerin politikalara da yansımalarıyla rekabet gücünü açıklamada verimlilik artışları, ön plana çıkmıştır. Rekabet gücünü verimlilik artışına göre açıklayan ve bölgesel yoğunlaşma ile kümelenme çerçevesinde ele alan Yeni Endüstriyel Bölgeler Yaklaşımı, ekonomik faaliyetlerde kümelenme ve sonuçları üzerine yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda rekabet gücü literatürü klasik rekabet gücü yaklaşımları, Porter'ın rekabet gücü yaklaşımı ve yeni endüstriyel bölgeler yaklaşımı olmak üzere 3 grupta incelenebilir.

2.1.Klasik Rekabet Gücü Yaklaşımları

İrlanda asıllı olan ve yaşamının büyük kısmını Fransa'da geçiren Richard Cantillon yaptığı çalışmalarda başkentlerin, kent ve kasabaların hiyerarşisi üzerinde durmuş ve kentlerin bulunduğu coğrafi yöre ile taşıma giderleri arasındaki ilişkileri saptamaya çalışmıştır (Dinler, 2012: 7).

Rekabet gücünün açıklanmasında temel alınan bir diğer iktisatçı Adam Smith, faaliyetlerin coğrafi dağılımını işbölümü ve uzmanlaşmaya göre açıklamaktadır. Ekonomik faaliyetlerin kuruluş yeri seçimiyle belirli yerlerde yoğunlaşmasında, hammadde ve enerji kaynaklarının varlığı gibi faktörler yanında coğrafi konum ve ulaşım imkanlarına dikkat çekmektedir. Smith, her ülkenin mutlak olarak daha ucuza ürettiği malın üretiminde uzmanlaşması gerektiğini ileri sürerken David Ricardo ise Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi'ni ortaya atmıştır. Ricardo'ya göre üretim faktörlerinin ülke sınırları içinde taşınabilirliği ve ülke sınırları dışına taşınmasının mümkün olmadığı varsayımı altında her ülke, göreceli olarak daha ucuza üretebildiği malların üretiminde uzmanlaşıp bunları ihraç etmeli, buna karşın diğer ülkelerden kendilerine oranla daha ucuza üretilen malları ithal etmelidir. Ricardo; her ülkede üretim faktörlerinin dağılımı ve doğal etkenlerin farklı olmasının, üretim maliyetlerinin de farklı olmasına neden olacağını ileri sürmüştür (Dinler, 2012: 10).

Ricardo'nun ortaya attığı teori, her ürün için bir ülkenin ideal kuruluş yeri olmasını ortaya koyarak üretimin uluslararası dağılımını dile getirmektedir. Bu teori, üretimin uluslararası mekansal dağılımının esaslarını belirtirken bir ülkede hangi endüstrilerin hangi yörelerde kurulması gerektiği sorusuna (coğrafi konum sorunu) yer vermemektedir (Gürkan ve Ayaş, 2004: 6). Ohlin, Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi'nin aynı zamanda aynı ülke içindeki bölgelerarası ticarete de geçerli olduğunu öne sürmüştür (Dinler, 2012: 10).

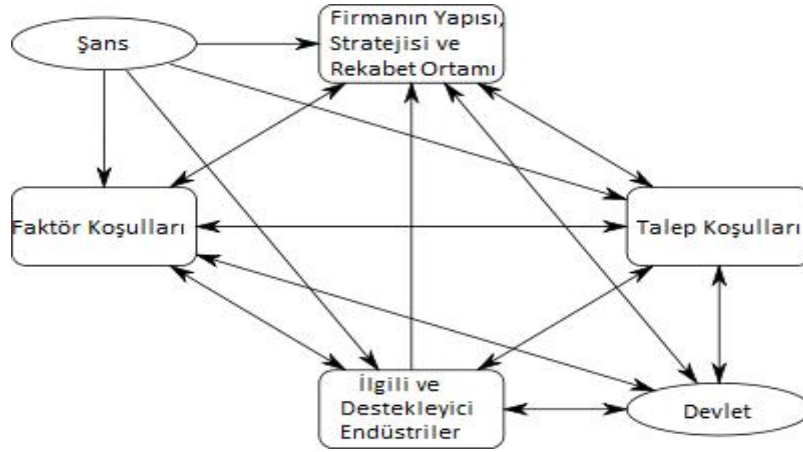
2.2.Porter'in Rekabet Gücü Yaklaşımı

Rekabet gücü ile ilgili en kapsamlı çalışma, Porter tarafından yapılmıştır. Porter'ın rekabet gücü modeli, rekabet gücü sağlayan unsurları bütüncül bir çerçevede sunmaktadır. Rekabet gücünün işletme düzeyinde değerlendirildiği Porter yaklaşımında rekabet gücü; "işletmelerin, uluslararası piyasaların sınavından geçebilen mal ve hizmet üretme yeteneği" olarak tanımlanmaktadır. Buna göre öncelikle işletmelerin rekabetçi unsurlarının açıklanması gerekir. Fiziki ve beşeri kaynaklar olarak adlandırılabilen unsurlar, işletmeye görelî durumlarına göre üstünlük sağlar. Fiziki kaynaklar, işletmenin sahip olduğu fiziki sermaye ve donanıma karşılık gelirken görelî bolluğuna ve niteliğine göre işletmeye rekabet gücü kazandırır. Ancak işletmeye asıl rekabet gücü sağlayan unsur, her işletmede farklılaşan beşeri kaynaklar ve sahip oldukları yeteneklerin geliştirilmesidir (Ayaş, 2002: 2-3). Girişimcilik

yeteneği, yönetim yeteneği ve çalışanların becerisi olarak ele alınan beşeri sermaye yetenekleri; rekabet gücünün davranışsal boyutunu ortaya koymaktadır. Kişisel bilgi ve becerilerin geliştirilmesine bağlı olarak örgüt yeteneğinin gelişmesi, işletmenin uzun dönemli rekabet gücünün ve verimlilik artışlarının temel kaynağıdır (Mann vd, 1999: 127). Yeni teknolojilerin kullanımıyla rekabet gücünü geliştirebilecek bir ortamın bulunması gerekmektedir (Porter, 2000: 19).

Porter'ın Ulusların Rekabetçi Üstünlüğü (The Competitive Advantage of Nations) adlı çalışması, rekabet gücünü kapsamlı bir biçimde ele alıp inceleyen en önemli çalışmadır. Porter rekabet gücünü geliştirdiği Elmas Modeli çerçevesinde faktör koşulları, talep koşulları, ilgili ve destekleyici endüstriler, firmanın yapısı, stratejisi ve rekabet ortamı ile devlet ve küresel gelişmelerin etkisiyle şekillenen şans faktörünü içeren dışsal belirleyiciler çerçevesinde ele almaktadır (Porter, 1990: 71-73). Şans ve devlet faktörleri, söz konusu dört faktörü etkilemelerine karşın tek başlarına belirleyici özellikleri bulunmamaktadır (Porter, 1990: 127).

Şekil 1: Porter'ın Elmas Modeli

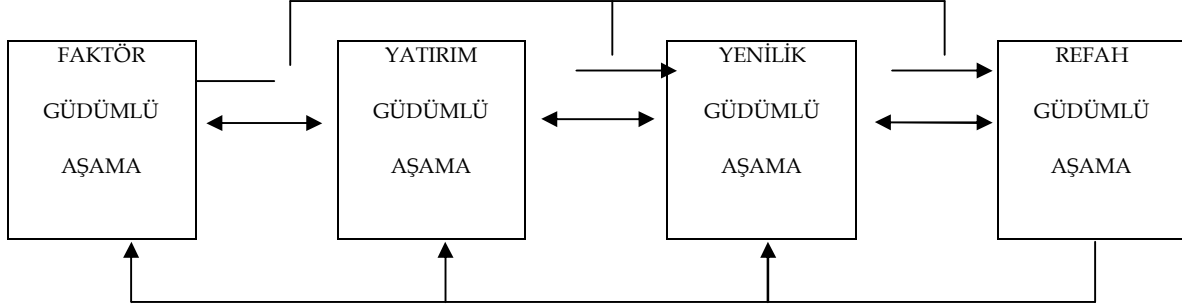
Kaynak: Porter, 1990: 127

Porter'a göre yerel rekabet ve bölgesel yoğunlaşmalar, Elmas Modeli'nde etkileşimi arttırdığı için modele rekabet gücünü artırıcı yönde etki etmektedir. Porter; yerel rekabetin genişleyen etkisini, önceleri ekonomide ihmal edilen kavram olan içsel ekonomilerle ilişkilendirmektedir. Rekabet, gelişimi ve yeniliği tetiklemede doğrudan etkilidir (Asheim, 1995: 10).

Porter gerçekleştirdiği rekabet araştırmaları sonucunda rekabet gücünü belirlemede dört temel faktörün analiz edilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Bu çerçevede Elmas Modeli'ni geliştiren Porter, 10 ülkedeki başarılı kümelenmeleri ve rekabetçi üstünlüğü kazanmada endüstrilerdeki dinamik süreçleri analiz etmiştir (Erenler vd, 2012: 4). Bu 10 ülke Danimarka, Almanya, İtalya, Singapur, İsveç, İsviçre, Japonya, G.Kore, İngiltere ve ABD şeklinde sıralanabilir (Kibritçioğlu, 1998: 7). Bu ülkelerden ABD, Japonya ve Almanya dünyanın önde gelen sanayileşmiş ülkeleridir. Seçilmiş olan diğer ülkeler ise hükümetlerin endüstrilere yönelik politikaları, sosyal, coğrafik ve bölgesel yapıları itibarıyla birbirlerinden oldukça farklı nitelikler sergilemektedir. Asya ülkeleri, sanayileşme hamleleri nedeniyle dikkat çektikleri için çalışmaya dahil edilmiştir. Avrupa ülkelerinden İsveç ve İsviçre'ye, uluslararası ticarete önemli bir yere sahip olduklarından dolayı çalışmada yer verilmiştir. Porter'ın çalışmasının 10 ülke ile sınırlandırılmasının nedeni, zaman ve kaynak kısıtlarından kaynaklanmaktadır. Söz konusu ülkeler, 1985 yılı itibarıyla dünyadaki toplam ihracatın %50'sini gerçekleştirmiştir. Bu ülkeler, aynı zamanda birçok endüstride rekabetçi üstünlükleri de ellerinde bulundurmıştır (Arıç, 2013: 91).

Ülkelerin uluslararası alanda rekabet gücünü gösteren gelişmeleri ise Porter, dört aşamada ele almaktadır. Söz konusu aşamalar; faktör güdümlü gelişme aşaması, yatırım güdümlü gelişme aşaması, yenilik güdümlü gelişme aşaması ve refah güdümlü gelişme aşaması şeklinde sıralanmaktadır (Porter, 1990: 563).

Şekil 2: Rekabet Gücünün Gelişme Aşamaları

Kaynak: Porter, 1990: 563

Rekabet gücünün gelişme aşamaları, birbiriyle ilişkili olan ve ülkelerin kaçınılmaz olarak geçmek zorunda oldukları aşamalardır (Porter, 1990: 545). Aşamalardan ilk üçü, bir ülkedeki rekabet gücünün artan bir seyir izleyerek gelişmesini açıklamaktadır. Refah güdümlü gelişme aşamasında ise istenilen seviyeye ulaşıldığından dolayı rekabet gücünün gerilemesi söz konusudur. Dolayısıyla ilk 3 aşama gelişme dönemi, dördüncü aşama ise gerileme dönemi olarak ifade edilebilir (Porter, 1990: 546).

2.3.Yeni Endüstriyel Bölgeler Yaklaşımı

Verimliliği esas alan endüstriyel bölgeler yaklaşımının temelleri, A.Marshall'a dayandırılmaktadır. Marshall'ın endüstriyel bölgedeki dışsal ekonomilere ilişkin görüşleri, bu yaklaşıma ışık tutmuştur (Schmitz, 1999: 1630). Marshall tüketicilere ve girdi sahiplerine yakın yerleşme nedeniyle, firmaların ulaşım maliyetlerinin düştüğünü ileri sürmüştür (Bottazzi, 2001: 732). Dolayısıyla yerleşim yeri seçimi, verimlilik sağlayarak rekabet gücünü etkileyebilmektedir.

Kalkınma sürecindeki önemi ilk kez Marshall tarafından vurgulanan endüstriyel bölgeler yaklaşımı, Porter'ın ülke, bölge ve firma düzeyinde rekabet gücünün artırılması üzerine hassasiyetle eğilmesi üzerine ilgi odağı haline gelmiştir (Kumral, 2004: 66). Endüstriyel bölge ve aynı coğrafyada bulunan sanayi kümelerine yönelik ilginin kaynağında ekonomik büyümeyi tetikleyen dışsallıklar yer almaktadır (Kumral, 2004: 67). Günümüzde endüstriyel bölgeler, kümelenmeler olarak kendini göstermektedir (Tutar vd, 2011: 96). Bu çerçevede endüstriyel bölgeler yaklaşımı, küçük ölçekli ve belli alanlarda uzmanlaşmış esnek firmaların kümelenmesiyle açıklanmaktadır. Endüstriyel bölgelerdeki rekabet gücü, üretim yapısındaki değişimin verimliliğe etkisi ve firmaların kuruluş yerleri bağlamında incelenmektedir (Berliant ve Konishi, 2000: 290).

Eski yaklaşımlar, kuruluşların aynı mekanda kümelenmesini coğrafi uzaklıklardan doğan işlem maliyetlerini azaltma ihtiyacına bağlarken yeni yaklaşımlar, kümelenmelerin kalıcılığını teknolojik dışsallıklar, emek pazarları, yerel gelenekler, normlar ve değerler ile açıklamaktadır. Dolayısıyla bölgelerin başarısını ve gelişmesini organizasyonel ve teknolojik öğrenmenin yığılma içerisinde birlikte gerçekleşmesine bağlayan yaklaşımlar, büyük dikkat çekmiştir (Sungur ve Keskin, 2009: 110-111). Bu çerçevede bölge içi ağların yanı sıra yerele ve mekana bağlı olmayan bölge dışı ve bölgelerarası ağlar da kritik rol oynamaktadır (Sungur ve Keskin, 2009: 107). Bir bölgesel kalkınma modeli olarak bölgeselleşme, bölgesel ekonomilerin güç kazanmasıyla ve özellikle bölgesel kümelenmelerin büyümesiyle yakından bağlantılıdır. Küçük coğrafi alanlar, aynı endüstride bulunan çeşitli firmaları kapsamakta ve bu firmalar, resmi ve resmi olmayan yerel ağlarla iletişime geçmektedir (Isaksen, 1998: 5).

Yeni endüstriyel bölgeler, bilgi ağının yayılması yoluyla tedarikçi, firma ve tüketiciler arasındaki güçlü ilişkileri mümkün kılmaktadır. Böylece yeni endüstriyel bölgeler, ölçek ekonomilerini ve ekonomik büyümeyi etkiler hale gelmektedir (C.Tuan ve Linda F.Y. Ng, 2001: 69). Yeni endüstriyel bölgelerde yenilik, sadece yakın etkileşimin ve coğrafi yakınlığa dayalı işbirliklerinin bir sonucu değildir. Artık bilgi, her yerdedir ve her mesafeden kolaylıkla transfer edilebilmektedir. Bu nedenle, coğrafi sınırlara bağlı kalmak gerekmemektedir. Bilgi, yakın mesafelerden olduğu kadar uzak mesafelerden de transfer edilebilmektedir. Küresel rekabet gücü açısından, hem yakın işbirliği hem de uzak mesafeli işbirliğine yol açan ağısal iletişim, bir arada olması gereken unsurlardır. Günümüzde sadece yerele ve mekana bağlı kalmamak, yerel bilgi ile dışsal bilgiyi birleştirmek gerekmektedir. En başarılı bölgeler, hem yakın hem de uzak mesafeli etkileşimler kurabilen ve her tür bilgiyi elde edebilen bölgeler olmaktadır (Sungur ve Keskin, 2009: 126).

3.Küreselleşme Sürecinde Değişen Rekabet Anlayışı

1970'lerden itibaren ekonomik yapı kadar mekansal gelişimi de etkileyen küreselleşme süreci ile birlikte küresel ölçekte bir rekabet olgusu gelişmiştir. Gelişen teknolojik altyapı sayesinde küresel sermaye ve üretim birimlerinin hareketliliği ve mekanın yeniden organizasyonu ile ülke sınırlarının önemini kaybettiği, kentsel ve bölgesel ölçekte rekabetin gündeme geldiği görülmektedir (Albayrak ve Erkut, 2010: 138). Bu çerçevede, çevresel ve içsel yapıların da dikkate alınmasıyla rekabet gücünde süreklilik sağlanabileceği öngörülmüştür. Peters, yeniliklerin sürekli ön plana çıktığı küresel dünyada kurallara bağlı, sabit yapılı, kitle üretimi yapan işletmelerin değil; esnek, çevreye çabuk uyum sağlayabilenlerin başarılı olabileceğini vurgulamaktadır (Peters, 1988: 107). Bölgesel rekabet gücü, bu paralelde küreselleşmenin ivme kazandığı 1970'ler ve sonrasında değişen rekabet anlayışında öne çıkan bir konu olmuştur. Sadece ulusal değil aynı zamanda bölgelerdeki ekonomiyi canlandırmak, öncelikli hedefler arasına girmiştir. Küresel rekabet sürecinde rekabet gücünü geliştirmek, bölgeler açısından bir gereksinim haline gelmiştir.

4.Bölgesel Rekabet Gücü Anlayışı

1970'li yıllarda ekonomik gelişmeyi sürükleyen sektörlerin öneminin azalması, gelişme hızı yüksek bölgelerde ortaya çıkan ekonomik gerileme ve küresel gelişmeler ışığında bölgelerin güç kazanması, 1980'li yıllarda rekabet gücüne bakış açısını değiştirmiştir. Fordizmden Post-fordist sürece geçiş başta olmak üzere uluslararası ticaretteki gelişmelere bağlı olarak çokça üretim faktörüne sahip bölgelerin ucuz üretime dayanan rekabet güçleri azalmıştır. Dolayısıyla ekonomik açıdan durgun sayılabilecek bölgelerin rekabet gücünün gözden geçirilerek yeniden tanımlanması ve rekabet gücünü geliştiren unsurların belirlenmesine duyulan gereksinim artmıştır (Ayaş, 2002: 2). Bu çerçevede kentsel ve bölgesel rekabet önem kazanmakla birlikte bölgesel rekabet gücünün tanımına ilişkin mutlak bir uzlaşıya varılmış değildir.

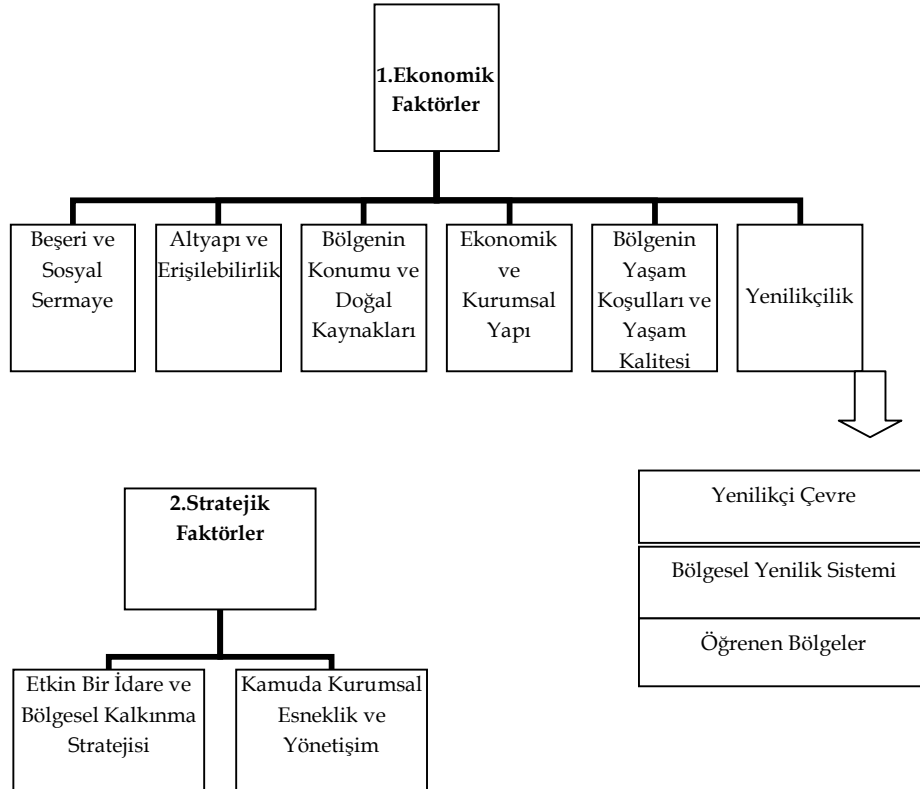
OECD'ye göre bölgesel rekabet gücü "Firma ve milli ekonomi düzeyindeki iki kavramdan yola çıkarak firmaların, endüstrilerin, bölgelerin, ülkelerin veya ülke birliklerinin uluslararası rekabete açık iken sürdürülebilir ve göreceli olarak yüksek faktör geliri ve faktör istihdam seviyesi oluşturabilme yeteneğidir." Rekabet gücü yüksek olan bölgeler, ulusal ve küresel pazarlarda diğer bölgelere kıyasla daha başarılı olacaktır (Beceren, 2004: 280). Ayrıca bölgesel rekabet gücüne sahip bölgenin, daha çok iş olanağı ve daha yüksek bir yaşam kalitesi sunması söz konusu olacaktır (Budd ve Hirmis, 2004: 1022). Günümüzde sermayeyi çekme çabası içinde işgücü ücretleri düşük, yasal ve yönetsel bürokratik engelleri asgari düzeyde ve ulus ötesiyle ekonomik iletişimi ve bağlantısı yüksek olan bölgeler, avantaj elde eder duruma gelmiştir (Albayrak ve Erkut, 2010: 138).

Bölgelerarasındaki fonksiyonel işbölümü ve bu işbölümünde yeniliklere dayalı rekabet gücünün sağladığı avantaj nedeniyle hem akademik çevre hem de karar birimleri açısından, özellikle 1980 sonrasında kent ve bölge düzeyinde rekabet gücü kavramı büyük önem kazanmıştır. Yeni eğilimin temel vurgusu, bilgi ekonomilerinin şekil verdiği yeni rekabet

ortamıdır. Ayrıca yeni küresel piyasalarda var olabilmenin en önemli koşulu olarak rekabet gücü gösterilmekte olup rekabet gücü tarafından belirlenen ekonomik büyüme ve refahın yönetiminde bölge ön plana çıkmıştır (Kumral, 2006: 277).

Her bölgenin kendine özgü özellikler barındırmasından dolayı, rekabet gücünü etkileyen standart değişken ve faktörler bulunmamaktadır. Değişik çalışmalarda rekabet gücüne etki eden farklı faktörler, ön plana çıkabilmektedir (Kara, 2008: 19). Bölgesel rekabet gücünü etkileyen temel faktörler, ekonomik ve stratejik faktörler olmak üzere iki ana grupta sınıflandırılabilir. Ekonomik ve stratejik faktörler arasında görülen net ayrım, ekonomik faktörlerin istatistiki veriler yardımıyla kantitatif olarak ortaya konulabilmesi; stratejik faktörlerin ise genel itibarıyla kalitatif olması ve rakamsal bir gözlem yapılamamasıdır (Becerren, 2004: 291).

Şekil 3: Bölgesel Rekabet Gücünü Etkileyen Temel Faktörler

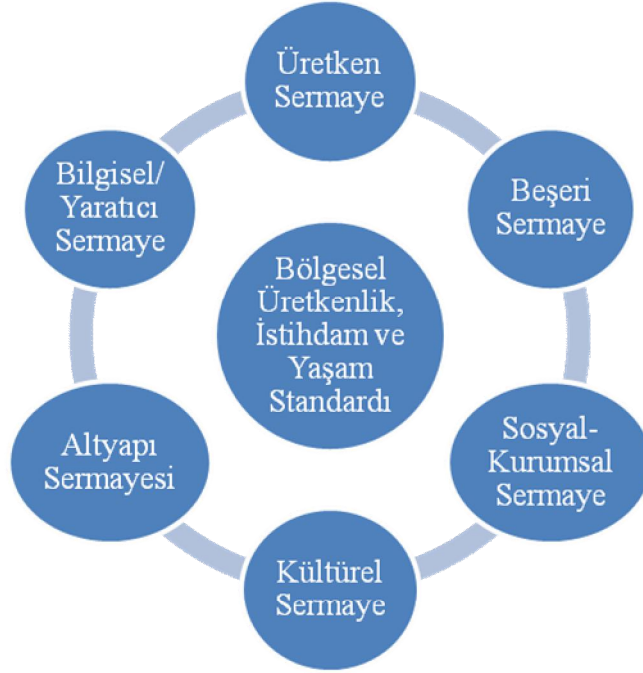

Kaynak: Becerren, 2004; Kara, 2008

Ülke politikalarında, yatay koordinasyona önem veren ve aynı düzlemde yer alan mekanizmalar oluşturulmaktadır (Kara, 2008: 94). Bölgesel rekabet gücünün ve yenilikçiliğin geliştirilmesine dayalı politika anlayışı çerçevesinde merkezi yönetimin yukarıdan aşağıya belirleyici olduğu merkez odaklı yaklaşımlar gözden düşmüştür. Nihayetinde karar alma sürecinde aktör sayısı fazla ve işbirliğiyle katılımcılığı esas alan süreçler, hayata geçirilmeye başlanmıştır (Kara, 2008: 91). Yerel ve bölgesel dinamiklerin öne çıkarılması, kamu-özel sektör işbirliğini önemli hale getirmiş ve merkezi yapılanma gözden geçirilerek yeniden şekillenmiştir. Buna gerekçe olarak küresel rekabet sürecinden kârlı çıkma arzusu gösterilebilir (Müftüoğlu, 2006: 143).

Bölgesel rekabet gücü, sadece akademik bir ilgi alanı ve tartışma konusu olmayıp aynı zamanda artan politik eğilim ve faaliyetlerle ilişkilidir (Kitson vd, 2004: 991). Bu çerçevede Kitson, Martin ve Tyler'a göre bölgelerin verimlilik, istihdam ve yaşam standardına yönelik olarak birbirine üstünlük sağlayacağı göstergeler, Şekil 4'de gösterilmiştir.

Şekil 4: Bölgesel Rekabetçi Üstünlüğün Temel Göstergeleri

Kaynak: Kitson, Martin ve Tyler, 2004: 995

Ampirik kanıt sunulmasında güçlükle yaşanan kültürel sermaye, ortaya konulmasındaki zorluktan dolayı göz ardı edilebilmektedir (Benzaquen vd, 2010: 76). Rekabet gücündeki yeni yaklaşımları dikkate alarak kaynak ve kapasitenin etkin kullanımı ve verimlilik esasına dayalı sürdürülebilir bir artışın sağlanmasına yönelik göstergeler, bölgenin arzu edilen refah seviyesine ulaşmasında önemli araçlardır (Benzaquen vd, 2010: 68). Bu çerçevede bölgesel rekabet gücünün dayanak noktaları; devlet ve kurumlar, ekonomik kalkınma, verimli altyapı, beşeri sermaye ve firmaların etkinliğidir (Benzaquen vd, 2010: 67).

5. Bölgesel Rekabet Gücünün Arttırılması Çerçevesinde Bölgesel Kalkınma Ajansları

Bölgesel kalkınma sürecini merkezi yönetim ve kalkınma iktisadı disiplinlerinden hareketle yorumlayan görüşler, politikalarda bölgeselciliğin siyasi bakımdan birlik ve beraberliği yıpratacağı öngörüsünde bulunmaktaydılar. Aynı süreci ulusal kalkınma açısından değerlendiren görüşler, politikadaki değişimlerin sanayileşmeyi olumsuz etkileyeceği savını ileri sürmekteydi. Yeni bölgesel kalkınma sürecini şehir ve bölge planlama disiplininden hareketle ele alan analizler ise bölge kavramına büyük önem atfederek kalkınma ve rekabet gücü açısından bölgelerin yükselen bir değer olduğuna işaret etmekteydi (Ercan, 2006: 106). Bu doğrultuda yerel bir kalkınma anlayışını esas alan bir yapılanmaya gereksinim duyulmuştur. Bu anlayışın kurumsal karşılığı, bölgesel düzlemde kalkınma sürecini kontrol edecek yeni yapılanmalar olan bölgesel kalkınma ajanslarıdır (Bakır ve Öngen, 2013: 96). Bu bağlamda bölgesel kalkınma ajanslarının kurulması, yerel güç odaklarının belirleyiciliğini arttıran önemli bir yapılanma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yapıları ve amaçları birbirinden farklı çok sayıda bölgesel kalkınma ajansı bulunduğu standart bir tanımlama yapmak neredeyse imkansızdır. Ancak ajansların bilinen en önemli ortak özellikleri, yerel kaynakları kullanarak içsel potansiyeli harekete geçirmek ve yabancı yatırımların bölgeye çekilmesiyle kalkınmaya ivme kazandırmaktır. Bölgesel kalkınma ajansları, yerel ve bölgesel kurumlarla finansman, yönetim ve görevler konusunda koordineli hareket eden yapılanmalardır (EURADA, 1999: 16). Bölgesel kalkınma ajansları, kalkınma sorunlarına çözüm getirmek adına girişimcilik ruhunu ve yenilik kapasitesini geliştirme düşüncesiyle hareket etmektedir. Küçülen devlet anlayışına paralel doğrultuda kalkınmada katalizörlük misyonu üstlenmektedir (Ceran, 2010: 21). EURADA'ya

(The European Association of Development Agencies) göre bölgesel kalkınma ajansları, sektörel ve genel kalkınma problemlerini saptayan, söz konusu problemleri gidermeye yönelik imkân ve çözümler sunan ve bu çözümlere katkı veren projeleri destekleyen kurumlardır (EURADA, 1999: 17).

Bölgesel kalkınma ajansının ilk uygulaması, 1933 yılında ABD'de Tennessee Vadisi'nin su rejiminin düzenlenmesi ve kalkınması için oluşturulan Tennessee Valley Authority'dir. Bir diğer girişim ise 1950'lerde Güney İtalya'nın kalkınması amacıyla kurulan La Cassa per il Mezzogiorno'dur (Dinler, 2012: 408-409). Bu kapsamda İtalya'da 1950'lerden başlayarak görece geri kalmış bölgelerin kalkındırılmasına yönelik olarak yapay kalkınma kutbu oluşturulmaya çalışılmıştır (Dinler, 2012: 88). İlk örneği ABD'de görülen bölgesel kalkınma ajanslarının, İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkilerini silmek ve ekonomik kalkınmayı sağlamak amacı ile Avusturya, Fransa, İrlanda ve Belçika'da 1950'li yıllarda; Almanya, İtalya, Hollanda, İskoçya ve Galler'de 1960'lı yıllarda; Yunanistan, İspanya, Danimarka ve Finlandiya'da ise 1980'li yıllarda kurulmaya başlandığı görülmüştür (Küçükali, 2013: 205). 1990'lı yıllar, bölgesel kalkınma ajanslarının geçiş ülkelerine ithal edildiği ve hem olumlu hem de olumsuz sonuçların bir arada yaşandığı bir dönemi yansıtmaktadır (Hasanoğlu ve Aliyev, 2006: 88). Bölgesel kalkınma ajanslarında katılım, ortaklık ve etkileşim ne kadar etkin olursa, hiç kuşkusuz bölgesel kalkınmada elde edilecek başarı da o derece üst seviyelere ulaşacaktır (Bakır ve Öngen, 2013: 88).

Bölgesel kalkınma ajanslarını kaynağına, faaliyetlerine, işlevlerine ve geleneksel ya da yenilikçi olmasına göre sınıflandırmak mümkündür. Kaynağına göre bölgesel kalkınma ajansları dört gruba ayrılmaktadır (EURADA, 1999: 18). Bunlar merkezi yönetim tarafından kurulan ajanslar, yerel ve bölgesel otoritelerin bünyesinde yer alan ajanslar, yerel ve bölgesel otoritelerin kurduğu ajanslar, kamu ve özel sektör işbirliği tarafından kurulan ajanslardır.

Hiç kuşkusuz merkezi yönetim tarafından kurulan ajanslar, hedeflerini gerçekleştirme noktasında mali kaynak avantajına sahip olacaklardır. Yerel ve bölgesel otoritelerin bünyesinde yer alan ajanslar, yerel özelliklerden soyutlanmamakla beraber bürokratik kanallara olan bağımlılıkları neticesinde daha az işlevsel örgüt kimliğine bürünebilmektedir. Yerel ve bölgesel otoritelerin kurduğu ajanslar, karar verme sürecinde bürokratik engellere takılmayacak olmasından ötürü hızlı yol kat edebilmekte ve politik davranışlarla daha az muhatap olmaktadır. Kamu ve özel sektör işbirliği tarafından kurulan ajansları, kamu zihniyetiyle özel sektördeki bakış açısını birleştirme şansına sahip olan yapılanmalar olarak görmek mümkündür (EURADA, 1999: 18). Faaliyetlerine göre bölgesel kalkınma ajansları dört gruba ayrılmaktadır. Bunlar stratejik ajanslar, küresel çalışan ajanslar, sektörel çalışan ajanslar ve dış yatırıma yönelik ajanslardır. İşlevlerine göre bölgesel kalkınma ajansları, tek işlevli ve çok işlevli olmak üzere iki şekilde kategorize edilebilir. Dış yatırımları çekmek için bölgeyi pazarlama güdüsüne sahip olan bölgesel kalkınma ajansları, tek işlevli ajanslar olarak adlandırılabilir. Çok işlevli bölgesel kalkınma ajansları da sanayinin gerilemekte olduğu ya da gelişme göstermemiş olduğu bölgelerdeki yapısal sorunlara çare olmak adına kurulabilmektedir. Son olarak bölgesel kalkınma ajansları sunmuş oldukları hizmetin geleneksel ya da yenilikçi olmasına göre de sınıflandırılabilir (Uzay, 2010: 8-9).

Bölgesel kalkınma ajansları yasal statüleri ve finansal kaynakları bağlamında ülkeden ülkeye ve bölgeden bölgeye farklı özellikler gösterebilmektedir. Her ne kadar bölgesel kalkınma ajanslarının finansal kaynakları, coğrafyalara göre ayrışsa da genel hatlarıyla kamu fonları, özel fonlar, hizmetlerden sağlanan gelirler, aynı destekler, uluslararası fonlar ve projelerden oluşmaktadır. Çoğu Avrupa ülkesinde bölgesel kalkınma ajansları, ödeneklerini kendilerini besleyen politik yapıdan almaktadır. Hiç kuşkusuz bölgesel kalkınma ajanslarının kendi finansal kaynaklarını temin eder hale gelmesi son derece önemlidir (Uzay, 2010: 17). Bölgesel kalkınma ajanslarının finansman kaynağında gözlenen farklılıklardan dolayı, AB içerisinde kalkınma ajansları Güçlü Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Zayıf Bölgesel Kalkınma Ajansları şeklinde bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Güçlü Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın finansman kaynakları genel hatlarıyla yerel ve bölgesel yönetimlerin gelirleri ve genel bütçe

gelirinden karşılanmaktadır. Zayıf Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın gelirleri ise genel itibariyle AB fonlarından oluşmakta ve söz konusu ajanslar, mevcut fonlar dışında bir finansman kaynağına sahip olamamaktadır (Gündüz, 2010: 71). Dolayısıyla kendi finansal kaynaklarını temin edememektedir.

Bölgesel rekabet gücü, giderek artan önem derecesiyle bölgesel kalkınma stratejilerinin vazgeçilmez bir parçası olmuştur (Snieska ve Bruneckiene, 2009: 45). Bölgelerarasında sosyo-ekonomik refah dengesizliklerinin giderilmesi, milli kaynakların maksimum ekonomik ve sosyal faydayı verecek biçimde geliştirilmesi, bölgelerin doğal, iktisadi, sosyal kaynak ve imkanlarının değerlendirilmesi amacıyla oluşturulan bölgesel planlama sürecinde bölgesel kalkınma ajansları ve faaliyetleri, küresel rekabetin gerekli bir unsuru haline gelmiştir (Erol, 2012: 88). Bölgesel kalkınma ajansları, içte ve dışta rekabet üzerine kurulmuş, yerel ve bölgesel yönetim modeliyle finansal yerelleşmeye katkı sağlamıştır. Böylece söz konusu ajanslar, bölgenin küresel rekabet sürecinde ön plana çıkmasına katkı sağlamıştır (Şahin, 2005: 138).

6.Türkiye'de Bölgesel Rekabet Gücünün Arttırılmasında Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü

Türkiye'de bölgesel kalkınma ajanslarının resmi anlamda gündeme gelmesi, ilk kez AB üye adaylığının tescil edildiği 1999 Helsinki Zirvesi'yle gerçekleşmiştir. AB Komisyonu'nun hazırlamış olduğu Katılım Ortaklığı Belgesi gereğince, orta vadede yapılması gereken düzenlemeler içinde bölgesel kalkınma ajansları oluşturmaya yer verilmiş ve buna yönelik yasal düzenlemeler için süreç başlatılmıştır (Hasanoğlu ve Aliyev, 2006: 81). Böylece Türkiye'de AB müktesebatına uyum çalışmalarına paralellik gösteren yeni bir bölgesel kalkınma yaklaşımı gelişmiştir.

Türkiye'de bölgesel kalkınma ajansları Kalkınma Bakanlığı koordinesinde görevlerini sürdüren özel hukuka tabi kamu kuruluşları olarak yapılanmıştır. Türkiye'de ajansların kuruluşu aşamasında bölgelerin belirlenmesinde tamamen istatistiki bir sınıflandırmaya dayanan, DPT ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) işbirliğince 2002 yılında oluşturulan "Düzyey 2 İstatistiki Bölge Birimleri" temel alınmıştır. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri 2006 yılında yürürlüğe giren "Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun" ile düzenlenmiştir. Türkiye'de pilot olarak kurulan ilk ajanslar İzmir ve Çukurova Kalkınma Ajansları'dır. 2008'de 8 kalkınma ajansı daha kurulmuş olup, 2009 yılının Temmuz ayında çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararı ile aralarında Denizli, Aydın ve Muğla illerini kapsayan GEKA'nın (Güney Ege Kalkınma Ajansı) da olduğu 16 ajans daha kurularak Türkiye'deki bölgesel kalkınma ajansı sayısı 26'ya ulaşmıştır.

Türkiye, küreselleşmenin ivme kazanmasıyla birlikte değişen rekabet ortamına adapte olabilmek ve potansiyelini ortaya koyabilmek için yeniden şekillenen bölgesel kalkınma politikalarına karşı önemli bir duyarlılık göstermiştir (Polat ve Akkaya, 2005: 333). Nitekim AB'ye uyum çerçevesinde söz konusu duyarlılığın farkındalığa dönüşerek bölgesel kalkınma ajanslarının kurulması, bu yolda atılan önemli bir adımdır. Türkiye'de bölgesel kalkınma ajanslarının kurulmasıyla birlikte, teşvik sistemine dayalı devlet güdümlü politikaların dışına çıkılarak yönetim temelli yenilikçiliği hedefleyen uygulamalar görülmüştür. Bu kapsamda, bölgesel dengesizlikleri gidermenin ötesinde bölgenin içsel dinamiklerini harekete geçirmek suretiyle bölgesel rekabet gücü ön plana çıkarılmıştır.

Türkiye'nin bölgesel kalkınma ajansları ile merkezde planlanan ve merkezi kurumlarca uygulanan bir kalkınma anlayışından merkez, yerel yönetim ve özel sektörün birlikte çalışacağı, bölgesel rekabet gücünün arttırılacağı yeni bir anlayışa doğru yöneldiği söylenebilir (Eryılmaz ve Tuncer, 2013: 178). Türkiye'de bölgesel kalkınma ajansları, rekabet gücünü arttırmanın kritik bir öneme sahip olduğu günümüzde yerel ölçekli en önemli yapılanmalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

7.Bölgesel Rekabet Gücünün Arttırılmasında Bölgesel Kalkınma Ajansı Olarak GEKA Örneğinin Değerlendirilmesi

Güney Ege bölgesini içine alan GEKA; Denizli, Muğla ve Aydın illerini kapsamaktadır. GEKA'nın vizyonu; Güney Ege Bölgesi'nde sürekli ve dengeli kalkınmayı sağlayan, bölgenin gelişmesinde öncü rol üstlenen, ulusal ve uluslararası saygınlığa sahip bir ajans olmaktır. GEKA'nın misyonu ise Güney Ege Bölgesi'nin kaynaklarının yerinde ve etkin kullanımını sağlamak, tüm paydaşlarla birlikte yerel potansiyeli harekete geçirmek ve sürdürülebilir kalkınma için girişimcilik, kümeleme ve yenilikçilik kapasitesinin geliştirilmesini sağlamaktır. Böylece bölgenin küresel ölçekte rekabet gücünü arttırmak ve bölge halkının yaşam kalitesini yükseltmek mümkün hale gelecektir.

Bu çalışmada, bölgesel rekabet gücünün arttırılmasında Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın rolünü belirlemek amacıyla GEKA'ya yönelik olarak PEST ve SWOT Analizi gerçekleştirilmiştir. Söz konusu çalışmada, PEST Analizinin yapılması için GEKA'nın yetkili uzman personeliyle görüşmeler yapılmış, faaliyet raporları ve Bölge Planları'ndan yararlanılmıştır. Çalışmanın SWOT Analizi'nde ise PEST Analizi sonrası çıkarımlardan ve ajansın faaliyet raporlarından yararlanılmıştır.

7.1.GEKA'ya Yönelik PEST Analizi

PEST Analizi; Politik, Ekonomik, Sosyal ve Teknolojik Analiz ifadesinin kısaltmasıdır (Taşcı vd, 2011: 37). Bu kapsamda güçlü bir öngörü yeteneği kazanmak ve gelecekteki faaliyetlere bir ufuk çizgisi belirleyerek mevcut durumu ortaya koymak adına GEKA politik, ekonomik, sosyal ve teknolojik açıdan analiz edilecektir. GEKA'nın bölgesel rekabet gücünü arttırmadaki rolüne açıklık getirmek için analiz çerçevesinde belirlenen etkenlerin etkisi, mevcut durumu ve değerlendirmesi üzerinde durulacaktır. PEST Analizi sürecinde GEKA kapsamındaki Denizli, Muğla ve Aydın illerindeki yetkili uzmanların görüşüne başvurulmuş ve analiz çerçevesinde sorulara yanıtlar aranmıştır.

Tablo 2: GEKA'nın Politik Analizi

Politik Etkenler	Politik Analiz
Rekabet gücünü arttırmak için küresel işbirliğine yönelik girişimler	Yurt dışında işbirliği ağlarının geliştirilerek rekabet gücünün arttırılması, kurumsal öncelikler arasındadır. Bu kapsamda GEKA, Güney Doğu Avrupa Kalkınma Ajansları Ağı (SEENORDA)'nın kurucu üyeleri arasında yer almaktadır.
Çok düzeyli yönetim	Ajansın asli görevi, paydaşların ve muhatapların koordinasyonunu sağlamak ve iletişimini güçlendirmektir. Dolayısıyla yerel aktörlerin varlığı ve etkileşimleri, yatırımlara etki ederek rekabet gücünü arttıracak ve bölgesel kalkınmayı hızlandıracaktır
Bölgesel kalkınmanın yönünü belirlemede GEKA'nın üstünde yer alan yönetimlerin yönetişime yaklaşımı ve değişen ortama adaptasyonu	Bölgesel kalkınma ve rekabet gücü konusunda hem makro hem de mikro ölçekte ortak bir bakış açısından söz edilebilir. Kalkınma Bakanlığı ile temaslar sıkça kurulmakta olup herhangi bir yönetim zaafiyeti bulunmamaktadır.
Devlet algısında bölgesel planlamaya öncelik verilmesi	Hazırlanan bölge planları, ulusal kalkınma planına uyumlu olarak ulusal hedefler çerçevesinde şekillenmektedir. Bölgesel politikaların ulusal hedefler çerçevesinde şekillenmesinden ziyade merkezi siyasetin yerel kalkınmaya odaklanması, daha rasyonel sonuçlar doğuracaktır.
Yerel siyasetin yerel kalkınmaya odaklanması	Yerel ekonomik aktörlerin siyaseti ilgi odağı haline getirmesi ve yerel kalkınmayı bir siyaset lobisi gibi görmesi, GEKA tarafından arzu edilen bir durum değildir. Bölgesel kalkınma adına gerçekleşen yapılanmalar, bir vitrin ve siyasete açılan kapı olarak görülmemelidir.
Merkezle politik lobi faaliyetleri	Ajansın, Kalkınma Bakanlığı'na karşı olan sorumluluğu ve yetki hiyerarşisi lobiyi değil, projenin etkinliğini öne çıkarmaktadır.
	Bölgenin, bu süreçten kârlı çıktığı söylenebilir. GEKA,

AB müktesebatına uyum çerçevesinde GEKA'nın kurulmasının bölgeye etkisi	Güney Ege Bölgesine ekonomik anlamda bir ivme kazandırmıştır. Ayrıca AB kökenli yasaların altyapısının bölgede tesis edilmesi, GEKA'nın etkinliği açısından önemlidir.
AB kökenli bölgesel politikalara karşı olan ve kalkınma ajanslarıyla üniter yapının tehlikeye gireceğini düşünen yaklaşımın, GEKA'nın performansına etkisi	Türkiye'de ajansların kurulmasına tereddütlerle yaklaşan kuşkucu anlayış, ajansların siyasi ve idari yetkinliği olmayıp sınırlarının yasalarca çizilmiş olmasından dolayı ağırlığını kaybetmeye başlamıştır. Çünkü ajanslar, ekonomik yönüyle ön plana çıkmıştır. GEKA, yatırımcıların sıkça başvurduğu yerel bir aktör niteliğindedir.

Tablo 3: GEKA'nın Ekonomik Analizi

Ekonomik Etkenler	Ekonomik Analiz
Teşvik politikaları	Teşvikler konusunda sektörler arasında model olabilecek projelere destek verilmekte ve aynı zamanda teşviklerin etkin kullanılabilmesi için proje sahibinin teknik ve mali kapasitesi göz önüne alınmaktadır.
Üniversite-Sanayi işbirliğini geliştirmeye yönelik çabaların artması	Üniversite-Sanayi işbirliğinin olması için öncelikle sanayinin belirli bir düzeyin üstünde gelişim göstermesi gereklidir. Bu bağlamda bölgede sanayi potansiyeli olarak öne çıkan il Denizli'dir. Muğla'da turizm ve Aydın'da gıdanın ön planda olması, üniversite-sanayi işbirliğinin sanayi ayağını zayıflatmaktadır.
Küresel rekabet sürecinde küresel ekonomik gelişmelerin GEKA'ya yansması	Küresel gelişmelerin ulusal düzeyde etkisi, yereldeki etkisinden fazla olmasına karşın yeni pazarlar doğması açısından bir fırsata dönüşebilmektedir. Bu çerçevede, küresel gelişmelerin izlenerek yerelde etkin strateji belirlenmesi önemlidir.
Bölgenin üretiminde yerli girdinin, ithal girdiye tercih edilmesi	Bazı faktörlerin yurt dışından tedariki, teknik yetersizlikten kaynaklanmaktadır. Bazı faktörlerin dışarıdan temini ise ithal girdinin daha kârlı olmasından dolayı ölçek ekonomisinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bölgede ithal girdiye çözüm sunacak projeler geliştirilmeli ve ajans tarafından desteklenmelidir.
GEKA'nın yabancı sermaye yatırımlarının küresel/ sektörel stratejilerini yerelde izleyip gerekli önlemleri alacak öngörü yeteneği	Küresel gelişme ve stratejilerin izlenerek uygun yatırım ortamını tesis etmek adına Ülke Masaları Takip Bülteni izlenerek çeşitli ülkelerdeki sektörel ve bölgesel gelişmeler, ajans tarafından analiz edilmektedir. Bu ve benzeri uluslararası eğilimlerin takibi, yatırım çekmek açısından kritik öneme sahiptir.
Kümelenmeye dayalı sanayi politikaları ve kümelenmenin bölgesel rekabet gücüne katkısı	Başarılı bir kümelenme, bölgenin potansiyelini ortaya çıkarabilmeli ve sektörel bir ihtiyaca dayanmalıdır. Söz konusu ihtiyacın katma değere dönüşmesi için altyapı açısından bölgenin hazırlıklı olması gerekir. Ancak bölge bağlamında Denizli dışında güçlü bir kümelenme potansiyeli olan başka şehir bulunmamaktadır. Dolayısıyla yaptığı iş ve çevresiyle ön plana çıkan sanayiciler için bölgenin cazip hale getirilmesi, önem taşımaktadır.
Güçlü bağlantıları olan endüstrilerin, birbirini izole eden endüstrilere tercih edilmesi ve güçlü önsel ve gerisel bağlantıların kurulabilmesi	Muğla'da turizm, Aydın'da gıda ve Denizli'de tekstil ve sanayi öne çıkmaktadır. Dolayısıyla GEKA kapsamındaki illerin heterojen yapısı, endüstriyel anlamda önsel ve gerisel bağlantılar kurulmasını zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda illerin öne çıktığı sektörlerle ağırlık vererek gelişim göstermeleri rasyonel görülmektedir.
GEKA kapsamındaki illerin öğrenen ekonomiler kapsamında değerlendirilmesi	Bölgede yüksek bir öğrenme kapasitesi bulunmaktadır. Bağlantıları güçlü öğrenen ekonomi olma yolunda, özellikle yerel koordinasyon ve küresel işbirlikleri kurularak gün geçtikçe gelişme kat edilmektedir. Ancak mevcut durum itibarıyla yine de öğrenen ekonomi anlamında sınırlı bir çevre söz konusudur.
Güdümlü destek projelerinin yaygınlaştırılması	GEKA, güdümlü proje destekleriyle ekonominin yanında sosyal, kültürel ve çok boyutlu bir kalkınma hedeflemektedir. Örneğin Fuar Alanı oluşturma çabası, bu

	doğrultudur.
GEKA bünyesinde girişimcilere yönelik bilgilendirmeler yapılarak danışmanlık hizmeti verilmesi	Yatırımcıya yol göstermede bölge için birlikteliği hüviyeti kazanan GEKA, yerel ve yabancı girişimcilere danışmanlık hizmeti vererek yönlendirme işleviyle iş fırsatı oluşturmaktadır. Özellikle Yatırım Destek Ofisleri, bu anlamda önemli bir misyonu yerine getirmektedir.
Bölgelerarası gelişmişlik farklarının giderilmesine yönelik çabaların, GEKA kapsamındaki illerin rekabet gücüne etkisi	GEKA'nın misyonunda bölgesel rekabet gücünü arttırmak yer almaktadır. Burada hedeflenen, rekabette dışsallık sağlayarak bölgesel dengesizliğin giderilmesidir.

Tablo 4: GEKA'nın Sosyal Analizi

Sosyal Etkenler	Sosyal Analiz
Kamu ve özel sektör arasında diyalog mekanizmaları, yerel birimlerle kurulan ilişkiler	Hem KOBİ'ler hem de yerel aktörlerle kurulan temaslar, bölgeye rekabet gücü kazandırma açısından önemlidir. GEKA kapsamındaki 3 ilin Sanayi ve Ticaret Odası başkanlarının, yönetim kurulunda yer alması ve yönetim kuruluna valinin başkanlık etmesi, kamu ve özel sektör arasındaki ilişkilerde belirleyici olmaktadır.
Bölgesel işbirliğine dayalı bilgi paylaşımının artması, ortak hareket etme kültürü	KOSGEB'in Yeni Destek Programları'ndan biri olan ve KOBİ'ler ile girişimcilerin hizmetine sunulan İşbirliği-Güçbirliği Destek Programı, örtük bilgiyi aşmak adına içselleştirilmelidir. Ajans, hem kendi içinde hem de bölge bazında ortak hareket etme kültürünü benimsemeli ve benimsetmelidir.
Bölgenin GEKA'ya bakışı	GEKA'ya bir kurtarıcı gözüyle değil; projeleri destekleyen, fon sağlayan ve yerel koordinasyonu sağlayan bir aktör olarak bakılmaktadır. Nitekim GEKA'nın sınırları da yasalarla bu çerçevede belirlenmiştir.
Bölgesel duyarlılık ve çevresel bilinç	Belirlenen politikalarda ve kabul gören projelerde, sürdürülebilir kalkınma bağlamında bölgesel duyarlılık ve çevresel bilinç gözetilmektedir. Bu çerçevede Aydın'da zeytinin özünde bulunan karasunun toprağa salınması, bir tehdit oluşturmaktadır. GEKA, arıtma tesisi (yüksek maliyet) ve lagünlerin düzenlenmesi alternatifleri üzerinde çalışmalarını sürdürmektedir.
Göç olgusu	Gelişmiş bölgelerin cazibe merkezi olarak nüfusu kendine çektikleri ve göç aldıkları görülmektedir. Ancak GEKA kapsamındaki illerde sürekli göç alan bir kent olma ideali bulunmamaktadır. Katma değer sağlayacak ve yatırım yapacak firma ve nitelikli işgücünün bölgeye çekilmesi hedeflenmektedir.
GEKA'nın KOBİ'lerle kurduğu diyalogun bölgesel rekabet gücüne katkısı	Ajansın amaçlarından birisi, KOBİ'lerin sağlıklı büyümelerine destek olmaktır. Sağlanan desteklerle makine parkurunu yenileme ve yeni ürün geliştirme gibi imkanlar sunulmaktadır. Önümüzdeki dönemlerde mali yeterliliğe sahip ve teknik kapasitesi yüksek olan firmaların desteklenmesi düşünülmektedir. Böylece lokomotif firmalar ve model olabilecek projeler desteklenmiş olacaktır.

Tablo 5: GEKA'nın Teknolojik Analizi

Teknolojik Etkenler	Teknolojik Analiz
Yeni araştırma merkezlerinin açılması ve Araştırma Üniversitelerinin kurulması	GEKA kapsamındaki iller arasında sadece Denizli'de mevcut olan Teknoloji Geliştirme Bölgesi; bölgesel bir talep doğrultusunda GEKA kapsamındaki diğer illerde kurulmalı ve böylece artan rekabet gücüyle bölgesel kalkınmaya katkı sağlamalıdır. Ayrıca bölgede canlılık doğurabilmek ve bir kıvılcım oluşturabilmek adına yeni araştırma merkezlerinin ve Araştırma Üniversitelerinin kurulması önem arz etmektedir.
Devlet, sanayi ve üniversitelerin Ar-Ge için ayrılan ödeneklerini arttırması	Ar-Ge'ye ayrılan ödenekler konusunda kritik bir eşik olduğunu kabul edersek söz konusu kritik eşik seviyesi belirsizdir. Ancak mevcut koşullarda Ar-Ge ve yenilikçiliğe ayrılan ödeneklerin arttırılması, fayda sağlayacaktır. Özellikle ileri teknoloji geliştirme ihtiyacı olan büyük ölçekli kuruluşların Ar-Ge bütçelerini

	arttırmaları önem arz etmektedir.
Ar-Ge ve yenilikçilik faaliyetlerinde başarılı bir tanıtım gerçekleştirilmesi	Ar-Ge bilinci kamuoyunda tam olarak yerleşmemiştir. Ayrıca yenileme ve yenilikçilik arasındaki ayrımın da yapılamadığı gözlenmektedir. Bu kapsamda Ar-Ge'nin tanıtılması ve özendirilmesi gereklidir. Sanayici kültürü olan büyük yatırımcı, bu genellemenin dışında tutulabilir. Bu kapsamda özellikle KOBİ'lerin bilgilendirilmesi, önem taşımaktadır
Yüksek teknoloji alanlarında çalışan yan sanayinin oluşması	İleri teknoloji yatırımlarını besleyecek yan sanayi gücü, Denizli ve Aydın illerinde mevcuttur. Ancak maliyetlerin düşürülememesinden dolayı yan sanayi ara malları, genel olarak İzmir ve İstanbul'dan temin edilmektedir. İleri teknoloji firmalarının risk alarak bu bölgede öncü olması gerekmektedir. GEKA'nın bunu sağlamak için gerekli altyapıların iyileştirilmesine yönelik faaliyetlerini arttırması gerekir
Girişimcilik ve yenilikçilik kapasitesi	GEKA yatırımcılara yenilikçilik çerçevesinde destekler vermektedir. GEKA'nın girişimcilikte üstlendiği misyon ise proje yazma kültürünün içselleştirilmesini sağlamaktır. Buna yönelik kurslar ve eğitimler verilmekte olup çalışmaların hız kesmeden devam etmesi bir gerekliliktir.

7.2.GEKA'ya Yönelik SWOT Analizi

SWOT Analizi, bir bölgenin Güçlü (Strengths) ve Zayıf (Weakness) yönleriyle Fırsatlar (Opportunities) ve Tehditlerin (Threats) sistematik bir analizi ile söz konusu bölgenin arzulanan çıktılarını etkileyebilecek unsurları belirlemeyi amaçlar. Bölgenin kalkınmasında etkili olabilecek tüm unsurları en iyi şekilde kullanabilmek için bölgenin güçlü ve gelişmeye açık alanları ile karşı karşıya bulunduğu fırsatların ve tehditlerin detaylı olarak irdelenmesinde SWOT Analizinden yararlanılabilir (Taşçı vd, 2011: 34-35). Bu çerçevede GEKA'nın güçlü ve zayıf yönleriyle karşı karşıya bulunduğu fırsat ve tehditler ortaya konarak, GEKA'nın (TR32 Bölgesi) bölgesel rekabet gücünü arttırmadaki rolü değerlendirilecektir. Tablo 6'da GEKA'nın SWOT analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 6: GEKA'nın SWOT Analizi

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ul style="list-style-type: none"> - Genç, dinamik ve eğitim seviyesi yüksek personelin varlığı - Personelin üstün nitelikleri ve farklı disiplinlerden gelmekte oluşu - Karar alma süreçlerinde esnek, dinamik ve katılımcı bir yapının bulunması - Bölgeye yatırım çekme konusunda ulusal ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğine ve koordinasyona açık olması - Teknolojiyi kullanma kabiliyeti ve bilişim alanında güçlü bir altyapı - Değişimlere açık, yenilikçi ve rekabetçi bir çalışma anlayışına sahip olunması 	<ul style="list-style-type: none"> - Ajansın fiziksel koşullarının ihtiyacı karşılayacak nitelikte olmayışı - Çalışan personelin üstün niteliklerine karşın tecrübe eksiklikleri - Yeni kurulmuş olmasından kaynaklı kurumsallaşma sürecinin devam etmesi - İlgili mevzuatın yeniliği ve uygulamada çıkan sorunlara tam anlamıyla cevap verebilecek nitelikte olmayışı - Bölgede ajansın bilinirliğinin daha yüksek düzeyde olması gereği
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none"> - KOBİ'lerde ICT (Bilgi ve İletişim Teknolojileri) kullanımı ve e-ticarete ilginin artması - AB katılım süreci - Alternatif turizm faaliyetleri potansiyeli - İstihdam edilebilir nitelikli genç nüfus - Küresel rekabet sürecinde yeni pazar arayışları - Sektörel kümelenme potansiyeli 	<ul style="list-style-type: none"> - Bütçe gelirlerinden biri olan yerel yönetimlerden aktarılan payların tahsilinde yaşanan zorluklar - Planlama faaliyetlerinde gerekli olan, il ve ilçe bazındaki verilere erişimde yaşanan sıkıntılar - Bölge Planı'nın yaptırımı konusundaki yasal çerçevenin yetersizliği

Kaynak: GEKA 2013 Yılı Ara Faaliyet Raporu, <http://geka.org.tr/yukleme/planlama/GEKA%202013%20Yili%20Ara%20Faaliyet%20Raporu.pdf>, Erişim Tarihi: 14.02.2014; GEKA 2012 Yılı Faaliyet Raporu, http://geka.org.tr/yukleme/planlama/GEKA_2012_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf, Erişim Tarihi: 12.02.2014

SWOT Analizinden yola çıkılarak GEKA'nın güçlü ve zayıf yönleriyle karşı karşıya bulunduğu fırsat ve tehditlere açıklık getirilmiştir. Bu çerçevede ajansın fiziksel koşullarının iyileştirilmesi ve ajansının bilinirliği üzerine çalışmaların hız kazanması gerekmektedir. Tanıtımların daha da etkin bir hale getirilmesiyle GEKA'nın bölgesel, ulusal ve hatta küresel ölçekte bilinir olması adına çalışmalar ivedilikle yürütülmelidir. GEKA'nın dinamik ve rekabete açık yenilikçi bir yapı göstermesi ise küresel rekabet sürecinde kendisine bir avantaj sağlamaktadır. Özellikle yeni pazar arayışlarında ve küresel işbirliği hamlelerinde söz konusu yapı kendini göstermektedir.

Sonuç

Bölgesel kalkınma ajanslarının kuruluş felsefesinde bölgesel dengesizlikleri gidermek yer almaktadır. Ancak günümüzdeki küresel rekabet sürecinde bölgesel dengesizliği azaltmak için rekabet gücüne odaklanıldığı görülmektedir. Bölgesel hedeflerin bölgesel rekabet gücünü arttırmak olarak belirlendiği günümüzde, bölgesel kalkınma ajansları kritik bir öneme sahiptir. Rekabetin pozitif dışsallık sağlayarak kalkınmaya ivme kazandırması hedeflenmektedir. Bölgesel kalkınma ajansları bu süreçte önemli bir yerel yapılanma olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim GEKA'nın, bölgeye kazandırdığı dinamizm ile bölgesel rekabet gücüne katkı sağladığı görülmüştür.

Çalışmada bölgesel rekabet gücünün artırılmasında bölgesel kalkınma ajanslarının rolü üzerinde durularak GEKA'ya yönelik PEST ve SWOT Analizi gerçekleştirilmiştir. GEKA'nın bölgesel rekabet gücünü arttırması adına değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışma sonucunda ortaya çıkan çözüm önerileri şu şekilde sıralanabilir:

- Proje yazma kültürünün geliştirilmesine öncelik verilmesi gerekir. Bu bağlamda İŞKUR'un proje yazma kültürünü geliştirecek kurslar açması, lise ve üniversite müfredatlarına proje yazma kültürüne yönelik derslerin konulması uygun olacaktır.
- GEKA'nın öğrenen ekonomiler (bölgeler) kapsamında bilgiye dayalı bir öğrenme sürecini içselleştirmesi gerekir. GEKA'nın değişimi iyi okuyabilen ve kendini geliştiren, öğrenmenin ortaya çıkması için uygun çevreyi sunan bir yapıyı benimsemiş olması, etkinliğini arttırması açısından kritik öneme sahiptir.
- Geliştirilecek stratejik planlarda bölgenin sahip olduğu kaynakların uzun dönemde bölgeye hangi düzeyde rekabet gücü kazandırabilecek kapasitede olduğu değerlendirilmeli ve bu doğrultuda önceliğe sahip yatırım alanları tespit edilerek harekete geçilmelidir.
- Bölgesel yenilik sistemleri üzerinde özenle durulmalıdır. Bu çerçevede, bölgesel aktörlerin örtük bilgi birikimlerini paylaşmaları, kurdukları işbirliği ağları sonucu etkileşim ve öğrenme sürecine bağlı olarak yenilikçilik düzeylerini yükseltmeleri büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda yeni teknolojilerin üretim sürecine dahil edilmesi bir gerekliliktir.
- GEKA'nın paylaşımcılığa dayalı, işbirliği-güçbirliği ilkesiyle hareket eden, ortaklaşa öğrenmeyi ve hem bölgesel hem de küresel işbirliğini özümsemiş bir rekabetçilik anlayışıyla hareket etmesi önemlidir. Özellikle firmalar arası yakın iletişim kurularak sosyo-kültürel ve kurumsal çevreden azami ölçüde yararlanılması gerekir.
- Yurt dışında işbirliği ağlarının geliştirilmesi önemli olup GEKA'nın kurucu üyeleri arasında olduğu SEENORDA ile geliştirilen ilişkiler ve Bosna Hersek'te yer alan Vogosca kentine bağlı belediye ile kardeş kent çalışmaları yürütülmesi gibi çalışmalar olsa da söz konusu çalışmalar yetersiz olup küresel işbirliği çalışmalarının daha da hızlandırılması gerekir.
- Araştırma merkezlerinin inşa edilmesinin yanı sıra öncelikle bölgede Ar-Ge, yenilikçilik ve teknolojinin önemi kabullenilmeli ve bu gibi merkezlere yönelik bir talebin doğması için altyapı hizmetleri tamamlanmalıdır.

- GEKA kapsamındaki illerde Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (Teknokent, Teknopark) girişimleri hız kazanmalıdır. GEKA kapsamındaki iller arasında sadece Denizli'de Pamukkale Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi yer almaktadır. Denizli'de olduğu gibi Muğla ve Aydın'da da Teknoloji Geliştirme Bölgeleri'nin tesis edilmesi, bölgesel rekabet gücü açısından önem taşımaktadır.
- GEKA tarafından bölgesel ortamı bilim insanları açısından cazip hale getirebilecek düşünceler üretilmeli ve tersine beyin göçü odaklı bir hedefe izlenen politikalarda yer verilmelidir. Bu çerçevede GEKA kapsamındaki illerin beşeri sermaye çekebilmek için bireylerin yaşam kalitesini arttırmaya yönelik sosyo-ekonomik hizmetlerden kaçınmaması gerekir. Yaşanabilir kentler olarak ön plana çıkmak bu çerçevede önem arz etmektedir.

Güney Ege Bölgesi'nin rekabetçilik düzeyini arttıracak, bölgesel kalkınmaya ivme kazandıracak, sürdürülebilir çevre ve altyapının geliştirilmesini sağlayacak birçok faaliyet GEKA tarafından desteklenmektedir. Bu faaliyetlerin söz konusu çözüm önerileri ışığında geliştirilerek bölgesel kalkınmaya katkı sağlayacağı ve bölgesel rekabet gücünü arttıracacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- AKIŞ, E. (2008). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye'nin Uluslararası Rekabet Gücü: Türk Beyaz Eşya Sanayii İçin Bir Uygulama*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- ALBAYRAK, A.N. ve ERKUT, G. (2010). "Türkiye'de Bölgesel Rekabet Gücü Analizi", *MEGARON*, 5(3), s.137-148
- ARIÇ, K.Halil (2013). "Yeni Bir Dış Ticaret Teorisi Olarak Porter'ın Rekabetçi Üstünlükler Teorisinin Yapısı", *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(5), s.81-97.
- ASHEIM, B. (1995). "Industrial Districts as Learning Regions: A Condition for Prosperity?", *Paper presented at the Conference of the IGU Commission on Interdependent and Uneven Development: Global-Local Perspectives*, Seoul, 7-11 August 1995, s.1-24.
- AYAŞ, N. (2002). "Bölgesel Rekabet Gücünün Geliştirilmesinde Verimliliğin Rolü", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 9, s.1-24.
- BAKIR, H. ve ÖNGEN, K.Burcu (2013). "Yönetimden Yönetişime Geçiş Sürecinde Bölgesel Politikalarda Yaşanan Değişim: Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları Örneği", *İktisat İşletme ve Finans*, 28 (325), s.85-112.
- BECEREN, E. (2004). "Bölgesel Rekabet Gücü", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 9(2), s.279-302.
- BENZAQUEN, J., CARPIO, L.A., ZAGARRA, L.A. ve VALDIVIA, C.A. (2010). "A Competitiveness Index for the Regions of a Country", *Cepal Review*, 102, s.67-84.
- BERLIANT, K. ve KONISHI, H. (2000). "The Endogenous Formation of a City: Population Agglomeration and Marketplaces in a Location-Specific Production Economy", *Regional Science and Urban Economics*, 30, s.289-324.
- BOTTAZZI, L. (2001) "Globalization and Local Proximity in Innovation: A Dynamic Process", *European Economic Review*, 45, s.731-741.
- BUDD, L. ve HIRMIS, Amer K. (2004). "Conceptual Framework for Regional Competitiveness", *Regional Studies*, 38(9), s.1015-1028
- CERAN, Y. (2010). "Kalkınma Ajanslarında İç Denetim", *Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, s.19-34
- ÇİVİ, E. (2001). "Rekabet Gücü: Literatür Araştırması", *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi*, Cilt: 8, Sayı: 2, s.21-38.
- DİNLER, Z. (2012). *Bölgesel İktisat*, 9.Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi
- ERCAN, F. (2006). "Bölgesel Kalkınmada Değişim: Devlet Merkezli Bölgesel Kalkınmadan Piyasa Merkezli Bölgesel Birikime" Derleyen: Aylan Arı, *Bölgesel Kalkınma Politikalar ve Yeni Dinamikler*, İstanbul: Derin Yayınları, s.45-116
- ERENLER, G., ALÜFTEKİN, N., YÜKSEL, Ö., TAŞ, A. ve BAYRAKTAR, F. (2012). "Denizli Tekstil Hazırgiyim Sektörü Bölgesel Yoğunlaşma (Kümelenme) Göstergeleri", *Endüstri Mühendisliği Dergisi*, Cilt: 23, Sayı: 2, s.2-27.
- EROL, E.Demiray (2012). "Küresel Rekabet Sürecinde Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü", *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 4, No: 1, s.87-95.
- ERYILMAZ, B. ve TUNCER, A. (2013). "Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Bölgesel Kalkınma Politikaları: Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye Uygulaması", *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 1, s.165-189.
- EURADA (1999), "Creation, Development and Management of RDAs: Does It Have To Be So Difficult?", <http://www.eurada.org/>, Erişim Tarihi: 19.02.2014
- GEKA (2012), 2012 Yılı Faaliyet Raporu, http://geka.org.tr/yukleme/planlama/GEKA_2012_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf, Erişim Tarihi: 12.02.2014
- GEKA (2013), 2013 Yılı Ara Faaliyet Raporu, <http://geka.org.tr/yukleme/planlama/GEKA%202013%20Yili%20Ara%20Faaliyet%20Raporu.pdf>, Erişim Tarihi: 14.02.2014
- GÜNDÜZ, Ali Y. (2010). "Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi", Editörler: Birol Akgül ve Nispet Uzay, *Türkiye'de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri: Kalkınma Ajansları*, Bursa: Ekin Yayınevi, s.67-82.

- GÜRKAN, Ö. ve AYAS, N. (2004). *Denizli Tekstil Kümesinde Bölgesel Rekabet Gücünün Belirleyenleri*, Muğla Üniversitesi Yayınları
- HASANOĞLU, M. ve ALIYEV, Z. (2006). "Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları", *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 60, s.81-103.
- ISAKSEN, A. (1998). "Regionalisation and Regional Clusters as Development Strategies in a Global Economy", *STEP Group*, Oslo, No: R-01
- KARA, M. (2008). *Bölgesel Rekabet Edebilirlik Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Politikalarına Yansımaları*, DPT Uzmanlık Tezi, Ankara
- KITSON, M., MARTIN, R. and TYLER, P. (2004). "Regional Competitiveness: An Elusive Yet Key Concept?" *Regional Studies*, 38(9), s.991-999.
- KİBRİTÇİOĞLU, A. (1998). "Porter'ın Rekabetçi Avantajlar Yaklaşımı ve İktisat Kuramı", *Futures Technologies Dergisi*, 48 (Mart)
- KUMRAL, N. (2004). "Endüstriyel Yerelleşme: Türkiye NUTS 1 Bölgeleri Örneği" *İktisat İşletme ve Finans*, Cilt: 19, Sayı: 215, s.66-75.
- KUMRAL, N. (2006). "Bölgesel Rekabet Gücünü Artırmaya Yönelik Politikalar", *1. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumunu Bildiriler Kitabı*, ODTÜ Mimarlık Amfisi, Ankara, s.275-287.
- KÜÇÜKALİ, A. (2013). "Sosyal Politika Uygulamalarında Kalkınma Ajansları: KUDAKA Örneği", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 3, s.205-220.
- MANN, T., THERESA, L. ve CHAN, K.F. (1999). "The Competitiveness of Small and Medium Size Enterprises: A Conceptualization with Focus on Entrepreneurial Competencies", *Journal of Business Venturing*, Sayı: 17
- MÜFTÜOĞLU, B.G. (2006). "Küresel Rekabetin Cazibe Merkezi: Yerel/Bölgesel Dinamikler" *Derleyen: Aylan Arı, Bölgesel Kalkınma Politikalar ve Yeni Dinamikler*, İstanbul: Derin Yayınları, s.117-148
- PETERS, T. (1988). "Restoring American Competitiveness: Looking for New Models of Organizations", *The Academy of Management EXECUTIVE*, Cilt: 2, Sayı: 2, s.103-109.
- POLAT, G. ve AKKAYA, O. (2005). "Bölgesel Kalkınmada Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü ve Türkiye Örnekleri", *1. Yerel Ekonomiler Kongresi Bildiriler Kitabı*, Karaman, s.323-334.
- PORTER, M.E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*, New York: Macmillan
- PORTER, M.E. (2000). "Location, Competition and Local Clusters in A Global Economy", *Economic Development Quarterly*, Cilt: 14, Sayı: 1, s.15-34.
- SCHMITZ, H. (1999). "Global Competition and Local Cooperation: Success and Failure in the Sinos Valley, Brazil", *World Development*, Cilt: 27, No: 9, s.1627- 1650.
- SNIESKA, V. ve BRUNECKIENE, J. (2009). "Measurement of Lithuanian Regions by Regional Competitiveness Index" *Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics*, 61(1), s.45-57.
- SUNGUR, O ve KESKİN, H. (2009). "Coğrafi Yakınlık Hala Önemli mi? Yerel İnovasyon Modellerinden Çok-Yerelli Bilgi Dinamiklerine Dönüşüm", *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 1 (2), s.107-131.
- ŞAHİN, Y.E. (2005). "Küreselleşme ve Bölgeselleşme Sürecinde Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yaşanan Değişim", *1. Yerel Ekonomiler Kongresi Bildiriler Kitabı*, Karaman, s.135-145.
- TAŞCI, K., AKPINAR, R. ve ÖZSAN, M.E. (2011). *Teoride ve Uygulamada Bölgesel Kalkınma Politikaları*, 1.Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi
- TUAN, C. ve NG, Linda F.Y. (2001). "Regional Division of Labor From Agglomeration Economies Perspective: Some Evidence", *Journal of Asian Economies*, 12, s.65-85.
- TUTAR, F., TUTAR, E. ve EREN, M.V. (2011). "Bölgesel/Yerel Ekonomik Kalkınmanın Popülerleşen Yeni Aktörü: Kümelenme", *Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 3(2), s.94-116.
- UZAY, N. (2010). "Kalkınma Ajanslarına Genel Bir Bakış", *Editörler: Birol Akgül ve Nispet Uzay, Türkiye'de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri: Kalkınma Ajansları*, Bursa: Ekin Yayınevi, s.3-24.